

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ

The use of Dev in the names of Guru Nanak Sahib, Guru Angad Sahib and Guru Arjan Sahib is not acceptable according to Gurbani

20.06.2007

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਆਮ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਸਮਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਨਾਂ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਅਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਕੁਝ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਜਾਂ ਧਰਮ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਲੱਗ ਸਕਣ ਜਾਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਣ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀ ਪਰਪੱਕ ਰਹਿਣਾ, ਕੁਝ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਗੋਲਡਨ ਟੈਂਪਲ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਫਿਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਸਵਰਨ ਮੰਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾ, ਪਹਿਲੇ, ਦੂਜੇ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਵ ਲਗਾਣਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾਂ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰੰਭ ਹੋਏ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਗੈਰ ਸਿੱਖ ਹੀ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾ ਮੱਤਾ ਨੂੰ ਘੁਸੋੜਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਬਚ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਿਲਾਵਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਸਿੱਖ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵੇਸਲੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੁਲ ਹੋਰ ਗਰੰਥ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਖਤਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੁਲ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਬਾਗਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਖਾਤੇ ਮਨਸੂਬੇ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਅੱਜਕਲ ਦੇ ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਸਿੱਖ, ਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸਮਝਣ ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਲੋਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਹੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਆਓ ਇਸ ਦੀ ਖੋਜ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੀਏ।

ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ੨੬ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਚਨ ਮਨਿ ਸੁਨੇ ॥੬॥ {੨੯੫, ੨੯੬}

ਸਲੋਕ ਮ: ੫ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਭੰਨਣ ਘੜਣ ਸਮਰਥੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲਹਿ ਮਿਤ੍ਰ ਤੁ ਦੁਖੁ ਸਬਾਇਆ ਲਥੁ ॥੧॥ {੩੧੭}

ਜਾਪ ਤਾਪ ਕਛੁ ਉਕਤਿ ਨ ਮੋਰੀ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਗਤਿ ਤੋਰੀ ॥੪॥੨੬॥ {੩੨੭}

ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਧਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚੜੈ ਸਵਾਈ ॥੨॥੧੫॥੨੪॥ {੫੦੦}

ਜਨ ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਖਵਾਲੇ ਰਾਮ ॥੩॥ {੫੩੮, ੫੩੯}
ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੈ ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ ॥ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸਗਲੇ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥੪॥੧੧॥
{੬੧੧}

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਲਿ ਥਲਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਰੁਖੀ ॥੨॥੨॥੩੦॥ {੬੧੨}
ਅਨੰਦ ਬਿਨੋਦ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਭਏ ਜਗ ਭੀਤਰਿ ਹੋਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਰਖਵਾਲਾ
॥੨॥੧੫॥੪੩॥ {੬੧੯}

ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸੁਖੁ ਸੋਈ ਰਾਮ ॥੪॥੧॥੨॥ {੬੯੮}
ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਭੇ ਜਗੁ ਬਾਧਾ ॥ ਹਉਮੈ ਪਖੈ ਮਨਮੁਖ ਮੁਰਾਖਾ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਾਹੁ ਪਕਰਿ ਹਮ ਰਾਖਾ ॥੪॥੨॥੯੬॥ {੩੯੪}
ਸਲੋਕ ॥ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਗੁਰ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਨਾਰਾਇਣਹ ॥ ਗੁਰ ਦਇਆਲ ਸਮਰਥ ਗੁਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣਹ ॥੧॥
{੭੧੦}

ਜਿਸੁ ਘਰਿ ਵਿਰਤੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜਗਤ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਛਿ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥ {੭੩੩}
ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਿਓ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤਾ ਮਨਿ ਤਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ॥੪॥੨॥੪੯॥ {੭੪੭}
ਜੇ ਜੇ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅਭੈ ਦਾਨੁ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੪॥੧॥੮੧॥ {੮੨੦}
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਵਾ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਾ ॥੪॥੪੩॥੫੬॥ {੧੧੫੨}
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਰਾ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਪਾਂਗੀ ॥੨॥੯੨॥੧੧੫॥ {੧੨੨੬}
ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ ਹੈ ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਗੁਰੁ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋ ਆਪਿ ਤਚੈ ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਧੇ ॥੨॥੫॥੧੧॥ {੧੨੯੭}
ਬਿਖੁ ਭਉਜਲ ਡੁਬਦੇ ਕਾਢਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਬਾਲ ਗੁਪਾਲ ॥੪॥੨॥ {੧੩੩੫}
ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੁਖ ਮਨਿ ਵੂਠੇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੂਠੇ ॥੨॥੧੨॥ {੧੩੪੧}
ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥੨॥ {੧੩੮੯}
ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥੩॥ {੧੩੮੯}
ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥੪॥ {੧੩੮੯, ੧੩੯੦}
ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਗਾਵਉ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਮਾਣਿਓ ॥੫॥ {੧੩੯੦}
ਦੂਰਬਾ ਪਰੂਰਉ ਅੰਗਰੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥ ਕਬਿ ਕਲ ਸੁਜਸੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ ॥੧੦॥
{੧੩੯੦}

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਲਾਗਿ ਉਤਮ ਪਦੁ ਪਾਯਉ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਭਗਤ ਉਤਰਿ ਆਯਉ ॥੧॥
{੧੪੦੬, ੧੪੦੭}

ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਲਿਖਿਆ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥ ਜਮਕੰਕਰ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿਅਨੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥
ਗੁਰਸਿਖਾ ਨੋ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਹਰਿ ਤੁਠਾ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ॥੨੭॥ {੧੪੨੪}

ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਹੀਂ
ਆਇਆ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਦੇ ਕੱਕੇ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਔਕੜ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਰਤੀਕ ਹੈ, ਕਿ ਨਾਨਕ ਸਰੀਰ ਸਬੰਧੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ
ਵੀ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮਨਿ ਆਸ ਉਡੀਣੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੁਇ ਨੈਨ ਜੁਤੇ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕੁ ਦੇਖਿ ਵਿਗਸੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਜਿਉ ਮਾਤ ਸੁਤੇ ॥੪॥ {੪੫੨}

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ੨੩ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਦੇਵ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਦੇਵ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ, ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਨਾਨਕੁ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ॥੧॥ {੧੫੦}
 ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇਰਾ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਚੂਕੇ ਸਭਿ ਸੋਗ ਸੰਤਾਪੇ ॥੪॥੫॥੧੧॥੪੯॥ {੧੬੭}
 ਸਭੇ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੜੇ ਥੀਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ॥੧॥ {੩੨੨}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥ ਸੁਖਿ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥੪॥੧੭॥ {੩੭੫}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਾ ਕਉ ਭਇਆ ਦਇਆਲਾ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਹੋਆ ਸਦਾ ਨਿਹਾਲਾ ॥੪॥੬॥੧੦੦॥ {੩੯੬}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਕੀਨੀ ਦਾਤਿ ॥੪॥੭॥੧੦੧॥ {੩੯੬}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲੇ ਹਰੇ ॥ ੧॥ {੪੫੧}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਪਾਇਆ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਸਾ ॥੬॥੧੪॥੨੧॥ {੪੫੨}
 ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਰਿ ਪਾਈ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਮੇਲੈ ਹਰਿ ਭਾਈ ॥੪॥੧॥੫॥ {੭੩੨}
 ਸਭੇ ਇਛਾ ਪੂਰੀਆ ਜਾ ਪਾਇਆ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਮਿਲਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਤੇਰਿਆ ਚਰਣਾ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥੪॥੧॥੪੭॥ {੭੪੬, ੭੪੭}
 ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਿਛੁ ਕਰਮੁ ਨ ਜਾਣਾ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ॥ ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥ ੪॥੧੦॥੫੭॥ {੭੫੦}
 ਦਾਸ ਕੀ ਲਾਜ ਰਖੈ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥੨॥੬॥੮੬॥ {੮੨੧}
 ਖੜ੍ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ ਸਭ ਏਕੈ ਨਾਮਿ ਤਰਾਨਥ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਉਪਦੇਸੁ ਕਹਤੁ ਹੈ ਜੋ ਸੁਨੈ ਸੋ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਥ ॥੪॥੧॥੧੦॥ {੧੦੦੧}
 ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਮਿਲਿਆ ਬਨਵਾਰੀ ॥੪॥੨॥ {੧੧੭੭, ੧੧੭੮}
 ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਸਮਦਰਸੀ ਜਿਨਿ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤਰੀ ਤਰਾਂਤਿ ॥੪॥੫॥ {੧੨੬੪}
 ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਤੇ ਧੰਨਿ ਜਨ ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਯਉ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਪਰਸਿਅਉ ਸਿ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹ ਥੇ ਰਹਿਉ ॥੫॥ {੧੩੮੬}
 ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੋਯਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਤਿਨਹੂ ਪਾਏ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨੁ ਪਰਸਿਓ ਤੇ ਬਹੁੜਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਏ ॥੭॥ {੧੩੮੬}
 ਹਰਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨੁ ਪਰਸਿਓ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ ਮੁਕਤੇ ॥੮॥ {੧੩੮੬}
 ਤਾਸੁ ਚਰਨ ਲੇ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵਉ ॥ ਤਉ ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਗੁਨ ਗਾਵਉ ॥੧॥ {੧੩੮੯}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਭਗਤ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਮਾਣੇ ॥ ਇਹੁ ਰਾਜ ਜੋਗ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤੁਮ੍ਹ ਹੂ ਰਸੁ ਜਾਣੇ ॥੧੨॥ {੧੩੯੮}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਨਿਕਟਿ ਬਸੈ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਤਿਨਿ ਲਹਣਾ ਥਾਪਿ ਜੋਤਿ ਜਗਿ ਧਾਰੀ ॥ {੧੪੦੧}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਸਚੁ ਨੀਵ ਸਾਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਲੀਣਾ ॥ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਅਪਰੰਪਰੁ ਬੀਣਾ ॥੩॥ {੧੪੦੭}
 ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ ॥ ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਭਯਉ ਤਤ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਯਉ ॥ {੧੪੦੮}

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ੫ ਸ਼ਬਦਾ ਵਿਚ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ।
 ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ ॥ ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ ॥ ੪॥੩੫॥੧੦੪॥ {੧੮੬}
 ਨਾਮੁ ਸੰਪਤਿ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਈ ਓਹ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥੫॥੧॥੮॥ {੪੯੭}

ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਸਉਪੇ ਫਿਰਿ ਲੇਖਾ ਮੂਲਿ ਨ ਲਇਆ ॥੪॥੩॥੧੪॥ {੬੧੨}
 ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ਹਰਿ ਚਰਨ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥੨॥੫॥੯੧॥ {੮੨੨}
 ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪਾਹਿ ਪਠਾਇਓ ਮਿਲਹੁ ਸਖਾ ਗਲਿ ਲਾਗੈ ॥੨॥੫॥੨੮॥ {੧੨੦੯, ੧੨੧੦}

ਉਪਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਪਪ ਸ਼ਬਦ {੨੬+੧+੨੩+੫} ਇਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਪਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹੇ ਨਾਨਕ। ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਸੋ ਵਸੈ ਇਤੁ ਘਰਿ ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਸੇਵ ॥ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ॥੮॥੧॥ {੪੩੦}

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਸੇ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜੇਹਾ ਹਿਰਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਾ ਡੋਲਣ ਵਾਲੀ ਨਗਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰਿ ਧਿਆਇਓ ਏਕ ਰੰਗ ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਸਹਿ ਸੰਗਿ ॥ ਰਵਿਦਾਸ ਧਿਆਏ ਪ੍ਰਭ ਅਨੁਪ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ ॥੮॥੧॥ {੧੧੯੨}

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਕਬੀਰ ਨੇ ਇਕ ਰਸ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਵੱਸਦੇ ਸਨ। ਰਵਿਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। **ਹੇ ਨਾਨਕ! ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਿਆ ਰਹਿ।**

ਮਨਸਾ ਮਾਨਿ ਏਕ ਨਿਰੰਕਰੈ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਹੁ ਭਾਉ ਦੁਜੈਰੈ ॥ ਕਵਨ ਕਹਾਂ ਹਉ ਗੁਨ ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੈ ॥ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਏਕ ਟੁਲੈਰੈ ॥ ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤੁ ਮਨਿ ਮੇਰੈ ॥ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਗਤ ਗੁਰ ਕੇਰੈ ॥੨॥੧॥੩੪॥ {੧੩੦੪}

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿਆਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇ। ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗੁਣ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਇਕ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰਦੇਵ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਤਾਂਘ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਿਲ।

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਇਹ ਅਸਟਪਦੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿ “ਦੇਵਾ” ਲਫਜ਼ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਉ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਜਨ ਕਉ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭੁਗਤਿ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਾ ਰੂਪ ਰੰਗੁ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕਬ ਪਰੈ ਨ ਭੰਗੁ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਨ ਕਉ ਭੋਗ ਜੋਗ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਬਿਓਗੁ ॥ ਜਨੁ ਰਾਤਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਜੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੇਵਾ ॥੬॥

{੨੬੪}

ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਇਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਲਫਜ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਚਿਤ ਇਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਨਕ ਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੀ ਕਰੀਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ, ਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ, ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਜੀ ਦੀ ਬਜਾਏ **ਸਾਹਿਬ** ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ “ਸਾਹਿਬ” ਜਾਂ “ਜੀ” ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ, “ਸਾਹਿਬ ਜੀ” ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਇਹੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ **ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ** ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ੩੮ ਵਾਰੀ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਕਦੇ ਵੀ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਣ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ “ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ” ਹੈ।

ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭ **ਗੁਰ ਨਾਨਕ** ਜਗ ਮਾਹਿੰ ਪਠਾਯਾ॥ {੧-੨੩-੧}

ਕਲਿ ਤਾਰਣ **ਗੁਰ ਨਾਨਕ** ਆਯਾ ॥੨੩॥ {੧-੨੩-੮}

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ॥ {੧-੨੭-੧}

ਸਿਧ ਆਸਣ ਸਭ ਜਗਤ ਦੇ **ਨਾਨਕ** ਆਦ ਮਤੇ ਜੇ ਕੋਆ॥ {੧-੨੭-੫}

ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਨਾਥ ਜੀ **ਨਾਨਕ** ਨਾਮ ਜਪੇ ਗਤ ਪਾਈ॥ {੧-੨੮-੭}

ਫਿਰ ਪੁੱਛਣ ਸਿਧ **ਨਾਨਕਾ** ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਕਿਆ ਵਰਤਾਰਾ॥ {੧-੨੯-੧}

ਸਭ ਸਿਧੀਂ ਏਹ ਬੁਝਿਆ ਕਲਿ ਤਾਰਣ **ਨਾਨਕ** ਅਵਤਾਰਾ॥ {੧-੨੯-੨}

ਕਲਿਜੁਗ **ਨਾਨਕ** ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ ॥੩੧॥ {੧-੩੧-੮}

ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਵਿਚ ਆਇਆ ਰਬ ਫਕੀਰ ਇਕ ਪਹਿਚਾਨਾ॥ {੧-੩੫-੭}

ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਭੰਗੂਨਾਥ ਤੇਰੀ ਮਾਉ ਕੁਚੱਜੀ ਆਈ॥ {੧-੪੦-੫}

ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ ਕਲਿਜੁਗ ਬੇਦੀ **ਨਾਨਕ** ਆਈ॥ {੧-੪੧-੨}

ਸਿਧ ਬੋਲੇ ਸੁਨ **ਨਾਨਕਾ** ਤੁਹਿ ਜਗ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਲਾਈ॥ {੧-੪੨-੧}

ਸੋ ਦੀਨ **ਨਾਨਕ** ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥੪੨॥ {੧-੪੨-੮}

ਸਿਧ ਬੋਲਨ ਸੁਭ ਬਚਨ ਧੰਨ **ਨਾਨਕ** ਤੇਰੀ ਵਡੀ ਕਮਾਈ॥ {੧-੪੪-੩}

ਚੜ੍ਹੇ ਸਵਾਈ ਦਹਦਿਹੀ ਕਲਿਜੁਗ **ਨਾਨਕ** ਨਾਮ ਧਿਆਯਾ॥ {੧-੪੫-੨}

ਮਾਰਿਆ ਸਿੱਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚ **ਨਾਨਕ** ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਯਾ॥ {੧-੪੫-੪}

ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਮਿਲਾਇਕੈ **ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ** ਰੂਪ ਵਟਾਯਾ॥ {੧-੪੫-੬}

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹੰਦੀ ਮੋਹਰ ਹਥ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦੇਹੀ ਫਿਰਾਈ॥ {੧-੪੬-੨}

ਲਹਿਣੇ ਪਾਈ **ਨਾਨਕੋਂ** ਦੇਣੀ **ਅਮਰਦਾਸ** ਘਰ ਆਈ॥ {੧-੪੬-੫}

ਕਲਿਜੁਗ **ਨਾਨਕ ਗੁਰ** ਗੋਬਿੰਦ ਗਗਾ ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ॥ {੧-੪੯-੪}

ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ **ਨਾਨਕ ਦੇਉ** ਹੈ॥ {੩-੨-੨}

ਸਤਿਗੁਰ **ਨਾਨਕ ਦੇਉ** ਗੁਰਾਂ ਗੁਰ ਹੋਇਆ॥ {੩-੧੨-੧}

ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸਾਹੁਰੇ ਵਿਰਲੀ ਸੁਰ ਲਾਗਾਤਕ ਹੋਏ॥ {੫-੧੦-੧}

ਜੰਮਦਿਆਂ ਰਣ ਵਿਚ ਜੁਝਨਾ **ਨਾਨਕ** ਦਾਦਕ ਹੋਇ ਵਧਾਈ॥ {੫-੧੪-੨}

ਵਿਚ ਭਰਾਵਾਂ ਭੈਨੜੀ **ਨਾਨਕ** ਦਾਦਕ ਸਣ ਪਰਵਾਰੀ॥ {੫-੧੬-੨}

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮ **ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ**॥ {੧੩-੨੫-੧}

ਸੀਹਰੁ ਪੀਹਰੁ **ਨਾਨਕੋ** ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰ ਧਿਛਾਣੈ॥ {੧੫-੭-੪}

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਆਪ ਉਪਾਇਆ॥ {੨੦-੧-੨}

ਜਗਤੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ॥੨॥ {੨੪-੨-੨}
 ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ॥ {੨੪-੨੫-੧}
 ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਸੋਹਿਲੇ ਵਿਰਤੀਸਰ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦਤਾਰਾ॥ {੩੦-੩-੪}
 ਨਾਨਕੁ ਦਾਦਕੁ ਸੋਹਲੇ ਦੇਨਿ ਅਸੀਸਾਂ ਬਾਲੁ ਪਿਆਰਾ॥ {੩੧-੧-੪}
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੋਈ॥ {੩੮-੨੦-੧}
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗਹੁੰ ਉਪਜਾਇਆ॥ {੩੯-੨-੨}
 ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ॥ {੪੧-੧-੪}
 ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਰਦਾਨ ਮਰਦ ਨਾਨਕੁ ਗੁਨ ਗਾਏ॥ {੪੧-੨੦-੧੦}
 ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ॥ {੪੧-੨੧-੧}
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਸਭ ਕੇ ਸਿਰ ਤਾਜਾ॥ {੪੧-੨੩-੧}

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ੩ ਵਾਰੀ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਬਿਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦੇਵਤਾ ਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ “ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ” ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ॥ {੨-੨}

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋ ਕਬਿਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਦੇਵਤਾ ਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਖੋਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਸਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕਦੇਵ ॥ {੨-੪}

ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇਵ ਦੇਵੀ ਸਭ ਧਿਆਵਹਿ ॥ {੨-੫}

ਜੇ ਕਰ ਨਾਨਕਦੇਵ ਇਕੱਠਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਨਾਨਕਦੇਵ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਉਪਰ ਲਿਖਤ ਸਾਰੀਆਂ ੩੮ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਧੂਰਾ ਨਾਂ ਲਿਖਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਬੰਧੀ। ਅਜੇਹੀ ਗਲਤੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਰਗੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਸ਼ੀਅਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕਬਿਤਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਵੀ “ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ” ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿਕਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਾਮਦਾਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਰਾਮ ਦਾਸ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਹੀਂ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਤਖਿ ਹੋਏ ਬਹਿ ਰਾਜੁ ਆਪਿ ਟਿਕਾਇਆ ॥ ਸਭਿ ਸਿਖ ਬੰਧਪੁ ਪੁਤ ਭਾਈ ਰਾਮਦਾਸ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ॥੪॥ {੯੨੩}

ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਹੀ ਮਾਰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਕ ਦੇਵਤਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਚਲਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸਿਖ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਉਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਕਰਕੇ ਪਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਕਰਕੇ ਪਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੋਠ ਲਿਖੇ ੧੫ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਵਰੋ ਨ ਜਾਣਹਿ ਸਬਦਿ ਗੁਰ ਕੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੇ ॥ ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਪਾਵਹੇ ॥ {੯੨੩}
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰੀ ਸਚੁ ਕਰਤੈ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਾਇਆ ਪਲਟੁ ਕਰਿ ਮਲਿ ਤਖਤੁ ਬੈਠਾ ਸੈ ਡਾਲੀ ॥ {੯੬੭}
ਕਲਿਜੁਗਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਕਹਾਇਓ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਰਾਜੁ ਅਬਿਚਲੁ ਅਟਲੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਫੁਰਮਾਇਓ ॥੭॥
{੧੩੯੦}

ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਨਾਨਕਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿਅਉ ॥ ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਲਹਣਾ ਪ੍ਰਗਟਿ ਤਾਸੁ ਚਰਣਹੁ ਲਿਵ ਰਹਿਅਉ ॥ {੧੩੯੫}
ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਅੰਗਦੁ ਲਹਣੈ ਸੰਗਿ ਹੁਅ ॥ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਤਾਰਣੁ ਤਰਣੁ ਜਨਮੁ ਜਨਮੁ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ
॥੨॥੧੬॥ {੧੩੯੫}

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅੰਗਦੁ ਸੁਮਤਿ ਗੁਰਿ ਅਮਰਿ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਓ ॥ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈਂ ਅਟਲੁ ਅਮਰੁ ਪਦੁ ਪਾਇਓ ॥੫॥
{੧੩੯੭}

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਭਗਤੁ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸਮਾਣੈ ॥ ਇਹੁ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਤੁਮ੍ਹ ਹੂ ਰਸੁ ਜਾਣੈ ॥੧੨॥ {੧੩੯੮}
ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਦੀਅਉ ਨਿਧਾਨੁ ਅਕਥ ਕਥਾ ਗਿਆਨੁ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬਸਿ ਕੀਨੇ ਜਮਤੁ ਨ ਤ੍ਰਾਸੁ ॥ {੧੩੯੯}
ਜਿਵ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗਿ ਸੰਗਿ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਤਿਵ ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸੁ ਕੈ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥੧॥ {੧੪੦੫, ੧੪੦੬}
ਨਾਨਕਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਾਨੁਉ ਕੀਨੀ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗੁ ਸੰਗਿ ਭਯੋ ਸਾਇਰੁ ਤਿਨਿ ਸਬਦੁ ਸੁਰਤਿ ਕੀ
ਨੀਵ ਰਖਾਈ ॥ {੧੪੦੬}

ਸਬਦੁ ਗੁਰੁ ਪਰਕਾਸਿਓ ਹਰਿ ਰਸਨੁ ਬਸਾਯਉ ॥ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਲਾਗਿ ਉਤਮੁ ਪਦੁ ਪਾਯਉ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰੁ
ਰਾਮਦਾਸੁ ਭਗਤੁ ਉਤਰਿ ਆਯਉ ॥੧॥ {੧੪੦੬, ੧੪੦੭}

ਗੁਰਿ ਨਾਨਕਿ ਅੰਗਦੁ ਵਰੁਉ ਗੁਰਿ ਅੰਗਦਿ ਅਮਰੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਗੁਰਿ ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਰਜੁਨੁ ਵਰੁਉ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ॥੪॥
{੧੪੦੭}

ਨਾਨਕੁ ਆਦਿ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਬਦਿ ਸਮਾਇਅਉ ॥ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਜਿਨਿ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਮਿਲਾਇਅਉ
॥੫॥ {੧੪੦੭}

ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਕਹਾਯਉ ॥ ਤਾ ਤੇ ਅੰਗਦੁ ਭਯਉ ਤਤੁ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਯਉ ॥ ਅੰਗਦਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਅਮਰੁ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਥਿਰੁ ਕੀਅਉ ॥ {੧੪੦੮}

ਮਿਲਿ ਨਾਨਕੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਗਯਉ ॥ ਹਰਿਬੰਸੁ ਜਗਤਿ ਜਸੁ ਸੰਚਰੁਉ ਸੁ ਕਵਣੁ ਕਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ
ਮੁਯਉ ॥੧॥ {੧੪੦੯}

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ੧੭ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਕਦੇ ਵੀ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਓਨ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਸਿਰੁ ਉਪਰ ਧਾਰਾ॥ {੧-੩੮-੩}

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਹੰਦੀ ਮੋਹਰੁ ਹਥੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰਾਈ॥ {੧-੪੬-੨}

ਅੰਗਦੁ ਅਲਖੁ ਅਮੇਉ ਸਹਿਜੁ ਸਮੇਇਆ॥ {੩-੧੨-੨}

ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅੰਗ ਤੇ ਸਚ ਸ਼ਬਦ ਸਮੇਉ॥ {੧੩-੨੫-੨}
 ਅਮਰਾ ਪਦ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੰ ਅਤਿ ਅਲਖ ਅਭੇਉ॥ {੧੩-੨੫-੩}
 ਬਾਬਾਣੇ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਆਇਆ ॥੫॥ {੨੪-੫-੨}
 ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗੁਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਫਲਿਆ॥ {੨੪-੮-੧}
 ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਗੰਗਹੁ ਜਾਣੁ ਤਰੰਗ ਉਠਾਇਆ॥ {੨੪-੨੫-੨}
 ਅਮਰਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ॥ {੨੪-੨੫-੩}
 ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗੁ ਤੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੁ ਭਾਇਆ॥ {੨੬-੩੪-੨}
 ਅਮਰਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਦਾਇਆ॥ {੨੬-੩੪-੩}
 ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮੇਈ॥ {੩੮-੨੦-੨}
 ਅੰਰਾਪਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੰ ਹੁਇ ਜਾਣੁ ਜਣੇਈ॥ {੩੮-੨੦-੩}
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਹੈ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅੰਗਹੰ ਉਪਜਾਇਆ॥ {੩੯-੨-੨}

 ਅੰਗਦ ਤੇ ਗੁਰੁ ਅਮਰਪਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗੁਰੁ ਭਾਇਆ॥ {੩੯-੨-੮}
 ਅੰਗਦ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਅਲਖ ਲਖਾਇਆ॥ {੪੧-੨੧-੨}
 ਦੁਤੀਏ ਅੰਗਦ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਓ॥ {੪੧-੨੧-੪}

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਇਕ ਕਬਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਮਿਲਿ ਅੰਗ ਸੰਗ ਮਿਲਿ ਸੰਗ ਉਧਾਰਸ ॥ {੩-੬}

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕਬਿਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ, ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਕਰਕੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਬੋਧਤ ਕਰੇ।

ਜੇ ਕਰ ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਾਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾਸ ਦੇਵ ਲਾ ਕੇ ਪਰਚੱਲਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਲਗਾ ਕੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦਾਸ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਦੇਵ ਲਾਉਣਾ ਪਰਚੱਲਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਬਲਵੰਡਿ ਅਤੇ ਸਤੈ ਨੇ ਅਰਜਨ ਨਾਂ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਅਰਜਨ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਖਿਵੈ ਚੰਦੋਆ ॥ {੯੬੮}

ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਰਜਨ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ੧੮ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਹਨ।

ਗੁਰ ਅਰਜਨੁ ਗੁਣ ਸਹਜਿ ਬਿਚਾਰੰ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਘਰਿ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਾਸਾ ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੀ ਆਸਾ ॥ ਤੈ ਜਨਮਤ ਗੁਰਮਤਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਿਓ ॥ ਕਲੁ ਜੋਤਿ ਕਰ ਸੁਜਸੁ ਵਖਾਣਿਓ ॥ ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੋ ਜੈਤਵਾਰੁ ਹਰਿ ਜਨਕੁ ਉਪਾਯਉ ॥ {੧੪੦੬, ੧੪੦੭} ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਪਰਕਾਸਿਓ ਹਰਿ ਰਸਨ ਬਸਾਯਉ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਲਾਗਿ ਉਤਮ ਪਦੁ ਪਾਯਉ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਭਗਤ ਉਤਰਿ ਆਯਉ ॥੧॥ {੧੪੦੬, ੧੪੦੭} ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਅਨਭਉ ਠਹਰਾਯਉ ॥੨॥ {੧੪੦੭} ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਘਰਿ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਅਪਰੰਪਰੁ ਬੀਣਾ ॥੩॥ {੧੪੦੭} ਗੁਰਿ ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜਨੁ ਵਰੁਉ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ॥੪॥ ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਅਰਜਨੁ ਅਮੋਲੁ ਆਜੋਨੀ ਸੰਭਉ ॥ {੧੪੦੭} ਕੁਲਿ ਸੋਢੀ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਤਨੁ ਧਰਮ ਧਜਾ ਅਰਜਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਾ ॥੬॥ {੧੪੦੭} ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈ ਰਾਜ ਜੋਗ ਰਸੁ ਜਾਣਿਅਉ ॥੭॥ {੧੪੦੭, ੧੪੦੮} ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈ ਸਹਜਿ ਜੋਗੁ ਨਿਜੁ ਪਾਇਯਉ ॥੮॥ {੧੪੦੮} ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਕਲੁਚਰੈ ਤੈ ਜਨਕਹ ਕਲਸੁ ਦੀਪਾਇਅਉ ॥੯॥ {੧੪੦੮} ਸੋਰਠੇ ॥ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪਾਰਥਉ ਚਾਲੈ ਨਹੀ ॥ ਨੇਜਾ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿਅਉ ॥੧॥ {੧੪੦੮} ਮੂਰਤਿ ਪੰਚ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਪਿਖਹੁ ਨਯਣ ॥੧॥ {੧੪੦੮} ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਲਾਗਿ ਬਿਤਰਹੁ ॥੨॥ {੧੪੦੮} ਮਥੁਰਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੂਬ ਮਯ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਭਗਤਿ ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਾਇ ਰਹਿਓ ਮਿਲਿ ਰਾਮ ਸਿਉ ॥੩॥ {੧੪੦੮, ੧੪੦੯} ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੁ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜਨੁ ਮਾਹਿ ਧਰੀ ॥੪॥ {੧੪੦੯} ਪਰਤਛਿ ਰਿਦੈ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਕੈ ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ਲੀਅਉ ॥੫॥ {੧੪੦੯} ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ ॥੬॥੧੯॥ {੧੪੦੯} ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰੁ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸਰਿ ਦੀਅਉ ॥ {੧੪੦੯} ਛਤ੍ਰੁ ਸਿੰਘਾਸਨੁ ਪਿਰਥਮੀ ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਕਉ ਦੇ ਆਇਅਉ ॥ {੧੪੦੯}

ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰੀ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਕ ਅਵਤਾਰ ਜਾਂ ਦੇਵਤੇ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਇਆ। ਇਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ “ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ” ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੀ ਹੈ। ਜਪੁਉ ਜਿਨੁ ਅਰਜਨੁ ਦੇਵ ਗੁਰੁ ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ ॥੬॥ {੧੪੦੯}

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ੧੪ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, {ਅਰਜਨੇ, ਅਰਜਨ, ਅਰਜਨੁ, ਅਰਜਨਹੁ, ਅਰਜਨਹੁੰ} ਪਰੰਤੂ ਕਦੇ ਵੀ ਦੇਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਫਿਰ ਆਈ ਘਰ ਅਰਜਨੇ ਪੁਤ ਸੰਸਾਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹਾਵੈ॥ {੧-੪੭-੬}

ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਛਟਮ ਪੀਰ ਬੈਠਾ ਗੁਰ ਭਾਰੀ॥ {੧-੪੮-੧}

ਅਰਜਨ ਕਾਇਆਂ ਪਲਟ ਕੈ ਮੂਰਤ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਵਾਰੀ॥ {੧-੪੮-੨}

ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਕਰ ਸੇਉ ਢੋਐ ਢੋਇਆ॥ {੩-੧੨-੫}

ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੁ ਅਬਿਚਲੁ ਅਰਖੇਉ॥ {੧੩-੨੫-੫}

ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ॥ {੨੦-੧-੬}

ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਸਚੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ॥੧॥ {੨੪-੧੮-੭}

ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੀ ॥੦੦॥ {੨੪-੨੩-੬}
 ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੂ ਦਰਸਨੁ ਦਰਪਨਿ ਵਿਚਿ ਦਿਖਾਇਆ॥ {੨੪-੨੫-੫}
 ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਅਰਜਨਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ॥ {੨੪-੨੫-੬}
 ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਹੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਆਦੇਸੁ ਕਰਾਇਆ॥ {੨੬-੩੪-੬}
 ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਸਬੋਈ॥ {੩੮-੨੦-੫}
 ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਹੁ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹੋਈ॥ {੩੮-੨੦-੬}
 ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਛਾਇਆ ॥੦॥ {੩੯-੨-੯}
 ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪੰਚਮ ਠਹਰਾਇਓ॥ {੪੧-੨੧-੧੧}

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਬਦ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦ {ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ}, ਰਾਏ {ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਸਾਹਿਬ}, ਕਿਸ਼ਨ {ਗੁਰੂ ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ}, ਬਹਾਦਰ {ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ}, ਸਿੰਘ {ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ} ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਵ ਲਾ ਕੇ ਪਰਚਲਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੇਵ ਲਗਾ ਕੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਜੇ ਕਰ ਇਕ ਅੱਖਰ {ਸਪੈਲਿੰਗ} ਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰੇ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਬਦਲਾਵ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਜਾਗਦੇ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਮੇਰੇ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੁ ਹਰਿ ਚੇਤਿ ॥ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਰਖਿ ਲੈ ਕੁੰਜ ਪੜੈਗੀ ਖੇਤਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ {੩੪}

ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਈਏ। ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਮਿਲਾਵਟ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜੇ ਕਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਤਨਾਂ ਹੀ ਜਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਣ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਰੋਜਾਨਾ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਇਹੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

“ਆਪਣ ਹਬੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥੨੦॥ {੪੭੪}”

ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਹੀ ਮਾਰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹਰੇਕ ਕਾਰਜ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਚੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਵਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ। ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ, ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਢਾਲੋ। ਆਪ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜੋ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰੋ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ {੩੦੫}

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ-ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਸੇ ਵਿਚ ਡੋਬ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਵਿਚ ਫਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੋਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰ

ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਉਹੀ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੨ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇ ਲਏ ਇਕਨ੍ਹਾ ਹੁਕਮੇ ਕਰੇ ਵਿਣਾਸੁ ॥ ਇਕਨ੍ਹਾ ਭਾਣੈ ਕਢਿ ਲਏ ਇਕਨ੍ਹਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ ਜਿ ਕਿਸੈ ਆਣੇ ਰਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਕਉ ਆਪਿ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸੁ ॥੩॥ {੪੬੩}

ਇਤਿਹਾਸ ਇਕ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਉਹ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੇਧ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰੰਤੂ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਸਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਣਿਆ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਾ, ਨਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਉਪਰ ਚਲ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਪਨਾਈਏ।

ਮਃ ੧ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥ ਕੂੜ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਤਨੁ ਕਰੇ ਹਛਾ ਧੋਇ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਚਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਤਾ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥ ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧ ਕੈ ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ॥ ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਿਖ ਸਚੀ ਲੇਇ ॥ ਦਇਆ ਜਾਣੇ ਜੀਅ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰੇਇ ॥ ਸਚੁ ਤਾਂ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਆਤਮ ਤੀਰਥਿ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੋ ਪੁਛਿ ਕੈ ਬਹਿ ਰਹੈ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੂ ਪਾਪ ਕਢੈ ਧੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਿਨ ਸਚੁ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ {੪੬੮}

“ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ”

{ ਡਾ: ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ }

ਆਰ ਐਚ ੧ / ਈ - ੮, ਸੈਕਟਰ - ੮,

ਵਾਸ਼ੀ, ਨਵੀਂ ਮੁੰਬਈ - ੪੦੦੭੦੩.

Email = sarbjitsingh@yahoo.com

Web = <https://gurmat-research.com/>

<http://www.geocities.ws/sarbjitsingh/>

<http://www.sikhmag.com/article-dr-sarbjit.html>